

tipograf

Tudor Arghezi poet, prozator, dramaturg, traducător, critic, desenator, și redactor, acest titan al scrisului românesc, a fost și tipograf, activitate mai puțin cercetată până în prezent.

De fapt nu este singurul caz în galeria scriitorilor noștri; istoria literaturii române moderne și contemporane cunoaște o serie de prestigioși oameni de condei care printre altele s-au indetinat și cu arta tipografică: Gheorghe Asachi, Ion Heliade Rădulescu, Anton Pann, neîntrecutul meșter tipograf Petre Ispirescu, Ion Torouțiu, George Lesnea și alții. Putem considera că activitatea de tipograf, Arghezi, o începe în anul 1904 când scoate revista *Linia dreaptă* pentru care scrie și dă toate indicațiile tipografice necesare, marchează, stabilește litera și formatul paginii. Pentru că diaconul I. Teodorescu (T. Arghezi) nu avea dreptul să se amestece public în aceste treburi (urmărea șpalturile pe furie) îl asociază la conducerea revistei pe Demetrius pentru a urmări execuția în tipografie.

Acesta este de fapt momentul când diaconul I. Teodorescu devine scriitorul și tipograful Tudor Arghezi.

Mai târziu a colaborat direct cu tipografia Institutului de Arte Grafice Flacăra, din Str. Cimpineanu nr. 40 unde tipărea *Cronica* (1915—1916) precum și în perioada care a condus ziarul *Naștunea* și publicația *Figuri contemporane*.

În anii 1927—1928, Tudor Arghezi a fost director al tipografiei Cartea medicală din fostul Bd. Elisabeta nr. 6 unde se afla o clădire cu etaj (era localul Băilor Eforia) și în care sala cea mare a fost destinată

1. Fotocopie — Bilete de papagal

birourilor, iar tipografia era instalată în sala mică. Această tipografie a fost înființată sub formă de societate — acționarii fiind în mare parte doctori în medicină.

Tipografia era înzestrată cu utilaj nou atât pentru tipografie cât și pentru legătorie. În perioada 1926—1928 avea 38 de salariați din care 23 zețari, 3 mașiniști, 5 ucenici zețari, 2 lucrători auxiliari, 4 mașiniști de tipar, conducător tehnic fiind Ștefan Ștefănescu, iar șef de atelier Gheorghe Gheorghianu.

2. Fotocopie — Carte de meșter — Tudor Arphezi

Aici, alături de alte publicații, au început să fie imprimate *Biletele de papagal* despre care autorul spunea în numărul editorial din 2 februarie 1928: „Un ziar atât de mic nu a mai spărut niciodată, nici la furnică... redactorul acestei foite de țigară dă la lumină mai puțin decît o fituică și se mărginește să publice crimpele surzitoare... Surzind treptat, în fiecare zi, cititorul se va obișnui să și ridă: educația optimismului trebuie făcută cu băgare de seamă după război — și rîzind, îi va crește inima, cum zice vorba țărănească — și o dată cu inima lui, va crește și formatul acestei gazete”⁴.

Cu ocazia sărbătoririi celor 90 de ani de la nașterea marelui scriitor, Dumitru Micu afirma: „traversată azi colecția *Biletelor de papagal* ni

⁴ „Bilete de papagal” nr. 1, 2, febr. 1928.

se înfățișează ca un splendid muzeu al scrisului arghegian și în genere al literaturii române din momentul în care apărea mica publicație mare².

„Căci — mărturisește M. Beniuc — Biletele de papagal ale lui Tudor Arghezi au fost poarta prin care generația mea, în cea mai mare parte, a pătruns în literatură...³.”

Pentru expedierea ziarului și rezolvarea unor treburi administrative, la tipografia amintită au mai fost angajați 2 oameni de încredere ai lui Arghezi: Stegăroiu și Costache Benea, ultimul executând și unele procese tehnice în tipografie. El a rămas toată viața legat de scriitor și familia sa.

Tot în această perioadă și în aceeași tipografie a apărut și volumul *Cuvinte potrivite* primul volum de versuri al lui Tudor Arghezi cuprinzând 101 poezii. Pe un exemplar din acest volum găsim următoarea însemnare: „Trimițându-mi această carte de buzunar mi-a dat fiori de emoție pentru care-i mulțumesc. Ea face parte dintr-o ediție personală, tipărită în atelierul unei tipografii condusă de autor și din activitatea ziarului *Bilete de papagal*.”

Despre volumul *Cuvinte potrivite* profesorii Virgil Horj și C. Călinescu afirmă că: „este cartea de vizită a lui Tudor Arghezi. Ca într-un filigran se pot citi aici motivele pe care creația sa ulterioară le va dezvolta într-o formă sau alta⁴.”

O colaborare directă a avut Arghezi și cu tipografia *Cuvintele românești* din str. Cobălcescu nr. 9 unde se tipăreau *Bilete de papagal* seria caiet săptămânal (1937—1938) precum și cu tipografia *Viitorul* unde apărea ziarul *Informația zilei* (1943—1945) care conținea rubrica *Bilete de papagal* seria *Baroane* — iar apoi ziarul *Bilete de papagal*.

În anul 1928, Tudor Arghezi a fost improprietărit cu un teren de casă și grădină în str. Mărțișor nr. 26 din Dealul Văcăreștilor unde împreună cu omul său de încredere, Costache Benea, de la tipografia *Cartea me-*

3. Fotocopie — *Drumul cu povești*, coperta doi.

² „Bilete de papagal” nr. unic omagial, 21 mai 1970.

³ *Ibidem*.

⁴ Virgil Horj și C. Călinescu, *Poezia filosofică a lui T. Arghezi*, în „*Femeia*” nr. 2 (43), 1968, p. 13.

dicală construiește o locuință modestă din palantă care-i permite scriitorului să se mute aici în anul următor. Din toamna anului 1930 începe construirea unei noi locuințe pe care o realizează în mai multe etape folosind diferite materiale de construcție după cum reușea să le procure, materiale care mai fuseseră folosite. A reușit să ridice și două clădiri anexe. Iată ce-l scria lui Al. Rosetti în august 1931: „Cu o satisfacție pe care nu o dă literatura am bătut câteva mii de lemne cap la cap ca să ajung să pun pe picioare o clădire de gospodărie, ajunsă la vîrf... A ieșit o magazie aproximativ la unghi drept și peste câteva zile ne schimbăm meseria de dulgheri cu zideri : tencuim”⁵.

Tudor Arghezi a fost mereu preocupat de ideea realizării unei tipografii proprii și a unei agenții literare, în care să se publice atât lucrările personale precum și ale altor scriitori.

Planul editorial al acestei mici tipografii, dacă s-ar fi realizat fără îndoială că ar fi completat cartea românească. Iată ce prevedea „proiectul anilor 1930—1932” :

- 12 volume lunare de Tudor Arghezi (cu și intenția de a-și edita, tipări și difuza singur volumele)
- cărți : medicină practică, ghidul Bucureștilor, șosele de automobil, radio, carte de vise, de bucătărie, croitorie, modiste, carte de farse, orar C.F.R.
- alte lucrări : obiecte fabricate din hirtie și carton pentru copii : mingi de hirtie, păpuși, flori de hirtie, pungi de hirtie, rechizite școlare, cartonaje ieftine pentru cărți (cutie) invitații, etichete, cărți de vizită⁶.

Dar abia prin anii 1935—1936 poetul începe să cumpere o serie de utilaje necesare viitoarei tipografii. Ele sînt completate în decursul unei perioade de 10 ani deoarece condițiile materiale nu-i permit să înzestreze tipografia cu piese noi, o parte dintre ele au trebuit reparate sau modificate pentru a corespunde scopului.

Astfel la 15 iunie 1943 tipografia avea următorul inventar :

1. una mașină tipografică plană nr. 12 cu electromotor de 2,50 H.P. cu rezistență și curea de transmisie fabricat Alauzet — Paris.
2. una mașină tip țigheț (30×45 cm) cu electromotor de 0,75 H.P. și curea transmisie, putînd funcționa și cu un picior, fabricat E.M.Nelber Liberty.
3. Una mașină Boston (21×28 cm).
4. una mașină tăiat hirtie, manuală tip greu cu cuțit 110 cm și cuțit rezervă.
5. una mașină cusut cu sîrmă.
6. una masă oțel (120×95 cm) cu postament din lemn pentru așezat și paginat formele.
7. una mașină idem (75×60 cm).
8. 6 regale cu sertare pentru literă.
9. 400 kg litere diferite de plumb⁷.

⁵ Material pus la dispoziție de familia lui Tudor Arghezi.

⁶ Ibidem

⁷ Ibidem

Pentru că posibilitățile financiare nu-i permiteau angajarea unor tipografi, poetul, la 26 septembrie 1941 se prezintă la examen în fața Comisiunii de calificare profesională din București în vederea obținerii cărții de meșter tipograf culegător pe care o obține la 22 octombrie 1941 cu nr. 3.822 — 10.828 (fișa nr. 54.960)⁸. A obținut și Brevetul de meserie ceea ce îi dădea dreptul să deschidă un atelier tipografic.

Dar au trebuit să mai treacă câțiva ani pînă să poată deschide tipografia. Abia la 5 septembrie 1947 Arghezi reușește să înregistreze: *Firma socială Potigrafalul Mărțișor* (căci așa se va numi noua tipografie) — Tudor Arghezi, în calitate de Meseriaș și scriitor — specialitatea tipografie editură a scrierilor proprii în cadrul Direcției Controlului Economic din Ministerul Industriei Comerțului⁹.

Tipografia Potigrafalul Mărțișor a fost instalată într-una din clădirile anexe gospodăriei, fiind amenajată o sală mare — destul de corespunzătoare — avînd un format dreptunghiular și cu geamuri pe toate laturile. Încît era bine luminată. Privind înapoi aproape cîțidecî, se poate vedea că proprietarul era destul de strîmtozat din punct de vedere financiar căci și aici geamurile, multiplele geamuri sînt de toate tipurile aproape că nu sînt două la fel, ceea ce arată că au fost luate de la diferite alte clădiri. În febrila muncă desfășurată de Tudor Arghezi împreună cu familia sa, pentru organizarea Potigrafalului Mărțișor, un sprijin deosebit — din punct de vedere tehnic — l-a dat inginerul Zaharia Constantinescu de la tipografia C.F.R. și în mod deosebit talentatul meșter tipograf Serghes, dînd îndrumări tehnice și de gospodărire internă a lucrului, a întreținerii inventarului; l-a învățat unele procedee de tipar fin, unele metode de lucru în privința utilizării, conservării și modificării, ca valorificare, a cișecilor de artă; a îndrumat munca de uconicire și perfecționare tipografică a membrilor familiei lui Arghezi. A dat un sprijin efectiv în funcționarea corectă a tipografiei. Multe prinzuri a petrecut acesta la Mărțișor în iarna lui 1947—1948¹⁰.

Negîsindu-se literă egală, Arghezi este obligat să comande plumburile la tipografia lui I. Torouțlu. O problemă grea era și procurarea hîrtiei; reușește să obțină o anumită cantitate de la fabrica din Buzteni datorită unui admirator al poetului.

Și iată că se părea a se realiza visul de a tipări ziua ceea ce scriitorul ar fi scris noaptea.

Dar în această tipografie nu au reușit să apară decît cîteva tipărițiuri experimentale ca: felicitări, cărți de vizită, catalog de expoziție a pictorului C. Ioanid și o broșură *Drumul cu povești* care cuprinde patru bucăți și anume: *Drumul cu povești*, o povestioară în versuri, *Moș Crăciun*, *Moș Crăciun și Dumnezeu* și *Păpuși*, ultimele trei scrise în proză, în total 28 de pagini. Fiecare poveste este însoțită la început și sfîrșit de cîte un sugestiv și fin desen executat de Mizura Arghezi. Desenatoarea va executa mai tîrziu și ilustrația la *Jura pîcicilor*, *Cartea cu jucării*, *Cartea mea frumoasă* etc.

⁸ Ibidem

⁹ Ibidem

¹⁰ Ibidem

lată cum este prezentată broșura de către autorul ei: „Acest caiet de buzunar inițial din seria lui, scris de Tudor Arghezi desenat de Mitzura Arghezi... acasă la ei, în editura autorului, a văzut lumina zilei de Crăciunul anului 1947”¹¹.

Cartea conține și indice bibliografic — un lucru mai puțin obișnuit în noi (9871 — 59)

859— 1

859— 34

Dar în anul următor tipografia este închisă.

Afirmăm mai sus că mulți ani l-a urmărit pe Arghezi gândul de a realiza o Agenție literară, care să cuprindă Redacție, Bibliografie, Librărie, Editură, Colportaj, Papetărie, Tipografie¹², dorință realizată pentru un timp — având sediul în Calea Victoriei nr. 103.

DRUMUL CU POVEȘTI

Într-o zi, când se afla în drum
Văzând că pe lângă el se afla
Un pui de găină, el se gândi
Să-l ia cu el, să-l ducă acasă
Să-l crească și să-l vândă
Când va fi mare și să-l ducă
Să-l vândă și să-l ducă
Să-l vândă și să-l ducă

4. Fotocopie — Drumul cu povești,
pag. 1

roman, în articol sau cronică, în pamflet sau tabletă, este pretutindeni un artist desăvârșit, al cuvintului, a lubit cu tot sufletul său atât litera scrisă cât și litera de plumb.

Chiar atunci când i se acordă marea cinste de a fi ales deputat în Marea Adunare Națională, el se consideră de fapt un reprezentant al tipografilor „Aflăm că într-o sală a unei tipografii se adunaseră în ajun vreo mie de tipografi, zețari, mașiniști, legători, legătoare, dimpreună cu un număr de scriitori, în scopul să mă propule pe mine... candidat la alege-

¹¹ Tudor Arghezi, Drumul cu povești, București, 1947, p. 2.

¹² Circularea de înființare (foaie volantă).

MATEȘESCU

rile deputaților din Marea Adunare Națională viitoare... Dar m-au mișcat mai cu seamă tipografil, cu care... am lucrat de cele mai multe ori pe nevăzute și necunoscute, 56 de ani. Și-au adus ei aminte și de împrejurarea că la o răscruce de necazuri m-am înfățișat unei comisii de muncitori și că am dat examenul de meșter...?.. Pentru lucrătorul care pune în plumb literele mele de cerneală, am avut și n-am pierdut-o în obișnuință, o religioasă slăbiciune¹³.

Scriitorul și tipograful Tudor Arghezi recomanda tinerilor scriitori măcar o ucenicie de câteva săptămâni la coada mașinii de tipar în mirosul proaspăt al cernelurilor și în vulețul roților și al motoarelor, în tovărășia prietenilor necunoscuți, tipografil.

Tudor Arghezi a dedicat o tabletă tipografilor intitulată *Culegătorul de semne* în care printre altele spunea: „Tu, din miezurile noastre, duminicute cu virful penei și așezate unele-ntr-altele și amestecate, ai făcut cărți și biblioteci, încet, încet, secundă după secundă, cinei sute de ani, dragul meu zețar, care fără să știi... schimbai fețele vieții, cu o firimitură de coșilor și un praș presărat în topitoare, de antimoniu.

Aș aduna cazna ta și cazna mea de o parte, ca să le asemăn și să le deosebesc, și mi-e teamă că totul tău întrece de câteva ori ctul meu de cîntăreț și de povestire”¹⁴.

Deși în perioada de dictatură regală intruziunile și disononanțele lor pentru a cădea organizația unitară de țară să le conducă aprobarea

Tudor Arghezi --
typographe

RÉSUMÉ

...redacțiilor, a luptat de dinău. Pentru a da evenimentelor un caracter cel mai festiv, a fost convocat, în București, la cererea go-

L'article présente les tentatives du grand écrivain pour réaliser une typographie propre où il puisse imprimer de pair avec les membres de sa famille les ouvrages personnels et d'autres matériels. Dans ce but, Tudor Arghezi a obtenu le diplôme de maître typographe.

...ului Comunist Român, că în același timp, înfruntând cenzura deținută împotriva sa, a găsit din nou orientarea tactică cea mai potrivită, rezumând, pe baza colaborării cu socialiștii și social-democrații, să dirijeze intențiile autorităților, să transforme întreprinderea și demonstrațiile din ziua de 1 Mai 1939 în puterale sefului de protest contra regimului de dictatură regală, împotriva feudalismului și pregătirilor de război, pentru apărarea independenței, suveranității naționale și integrității teritoriale a patriei.

Între primele măsuri luate de partidul comunist în cadrul campaniei politice de la 1 Mai 1939 se înscriseră convocarea unui congres largit la Comitetului organizației locale din București a P.C.R., la care au participat și secretarii Comitetelor raionale de partid din capitală. Cu acest

¹³ Vezi detaliu în Olimpiu Mateșescu, 1 Mai 1939 moment semnificativ în lupta populară români împotriva primei războaie, pentru apărarea independenței și suveranității naționale, Edit. politică, București, 1974.

¹⁴ *Tableta*, 2 aprilie 1939, în opera completă a scriitorului din strada Curtea Veche.

¹⁵ Tudor Arghezi, *Doi timpuri*, București, 1967, pag. 34-35.

¹⁶ Tudor Arghezi, *Co-al cu mine vintule 7*, București, 1970, p. 12-14.